

„Vybrať víťaza v oblasti inovácií je problém práve preto, že tí porazení sú spravidla úspešní vo vyberaní vlády.“

Matt Ridley

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vřšku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Vládne prestrelky a spustené rošády naberajú na takej intenzite, že autor týchto riadkov ani neriskuje ich komentovanie súc si vedomý, ako môže čas medzi ich dopísaním a publikovaním zamiešať kartami na politickej scéne. Môže akurát vyjadriť obavy (a snád' si môže dovoliť aj štipku ľútosti) z toho, že skutočné a také potrebné reformné úsilie skončí skôr, než sa reálne začne. Prípadne nádej, že aj do ďalšieho Programového vyhlásenia vlády sa dostanú opatrenia, na ktoré v oblastiach ako verejné financie, daňovo-odvodový systém, sociálny a dôchodkový systém, hospodárska politika, či školstvo a zdravotníctvo INESS dlhodobo poukazuje.

Blíži sa koniec marca a s ním spojená povinnosť podať daňové priznanie. S týmto úkonom je spojená aj jedna príjemná a užitočná aktivita – možnosť nasmerovať **2 % svojej zaplatenej dane** vybranej neziskovej organizácii. **Tento rok sa o vašu priazeň opäť uchádza aj INESS.** Naši pravidelní čitatelia majú o našej činnosti zaiste slušný prehľad. Ak by ste chceli odporučiť INESS ako adresáta svojich 2 % zo zaplatenej dane, ukážte známym krátke video na našom YouTube kanále, kde každý z nás kratučko povie, čo INESS spraví s vašou 2%-nou podporou. Alebo im dajte prečítať krátky text **2 % pre INESS** na strane 14.

Tento týždeň prebehli **krajské kolá našej Ekonomickej olympiády**. Vo štvorročnej histórii tejto celoštátnej súťaže prvýkrát v online priestore. Z 8 500 študentov, ktorí si zmerali úroveň svojich ekonomických vedomostí v rovnom súboji s testom v školskom kole, do ôsmich krajských kôl postúpilo a zúčastnilo sa v nich 349 študentov. Snád' sa nám aj tohtoročné republikové finále zadarí spraviť prezenčne tak ako vlani. Mnohí stredoškólači sú takí šikovní, že je to zážitok nielen pre nich, ale aj Odbornú radu súťaže a samozrejme aj pre nás.

Počas minulého týždňa sa podarila pomerne veľká vec, na ktorej sme pracovali 3 roky. Navrhli sme reformu evidencie vozidiel, toľko nenávideného byrokratického úkonu, ktorý navyše zo štátnej kasy odčerpával relatívne násobne viac peňazí než v iných krajinách Európy. Na tretí pokus sa to konečne podarilo a **od marca 2022 už EČV ostáva na vozidle!** Naš reformný návrh ide ale ešte trochu ďalej, jeho súčasťou je totiž aj presun kompetencií v evidencii vozidiel do civilnej sféry, tak ako v ostatných krajinách vyspelého sveta.

Asi nikoho neprekvapí, že väčšina textov v tomto čísle sa venuje európskemu Plánu obnovy, plánom meniť dane v rámci daňového mixu, školstve, či potrebným krokom v zdravotníctve. S ohľadom na začiatok tohto textu je tak trochu iróniou, že súčasťou tohto čísla sú aj texty, v ktorých hodnotíme ročné pôsobenie niektorých ministrov. Predčili naše očakávania, alebo za nimi zaostali?

Nakoniec by som vám, ktorí máte záujem ísť v ekonómii trochu viac po podstate,

chcel dať do pozornosti zaujímavé vzdelávacie podujatie. Do 14. mája sa môžete prihlásiť na tradičnú **Akadémiu klasickej ekonómie (AKE)**, ktorú pre vás organizuje Peter Gonda z Konzervatívneho inštitútu. Okrem neho sa na AKE môžete ako s lektormi stretnúť aj s expertmi INESS. Prihlasovací formulár nájdete na webe ake.institute.sk.

Nezabudnite tiež na naše vlogy [Na Vřšku](#) a podcasty [INESS na DNES](#). Robo s Martinom a rovnako aj Inka sa tešia na vašu [spätnú väzbu!](#)

Prajem vám veľa dobrodružstva z myslenia a inšpiratívne čítanie nasledujúcich riadkov,

Richard Ďurana

Obsah

Nie vyššej dani z bývania	3
Takto sa produktivita práce nezvyšuje, do psej matere	4
Dobrá, zlá a škaredá štátna pomoc v čase pandémie	4
Keď chýbajú ceny	5
Plaťme za výsledok, nie náklady	6
Bola raz jedna miliarda	6
Pôda ako nástroj politického boja	7
Plánované zdravie	8
Učenie sa robením – dualisti prekvapili	8
Akceptovanie bizarného	9
Komu pomôže potravinový semafor?	10
Novinári si môžu podať ruky s taxikármi	11
Interrupcie ako cvičná debata o nároku	11
Najvyšší súd rozhodol, že vodiči Uberu sú jeho zamestnanci. A otvoril tak Pandorinu skrinku	12
Obed zadarmo	13
Parita kúpnej sily nemá analytickú silu	13
2 % pre INESS	14
INESS publikácie	15
INESS knihy	15

PROJEKTY PRE
VZDELANEJŠIE SLOVENSKO

Za Vašu priazeň a podporu **sme Vám veľmi vdáční**. Len vďaka Vám totiž dokážeme v INESS realizovať toto široké spektrum aktivít. Aj tento rok by sme Vás chceli osloviť, aby ste svoje **2 % venovali INESS**, a my sme tak mohli v našich aktivitách pokračovať. Návod, ako venovať 2 % zo svojich daní nájdete na našom webe: iness.sk/podporte-nas.

Ďakujeme

Nie vyššej dani z bývania

Martin Vlachynský

Na povrch postupne prenikajú prvé náznaky veľkej daňovej reformy. Zatiaľ tušíme len to, že jej vlajkovou loďou by mala byť až 3-krát vyššia daň z nehnuteľností.

Už niekoľko rokov počúvame zo strany štátnych analytikov, ale napríklad aj OECD, že Slovensko by malo upraviť takzvaný „daňový mix“. Teda pomer priamych daní (dane z príjmu a odvody) a nepriamych daní (spotrebné dane, DPH, dane z majetku). V tomto tkvie aj základná myšlienka budúcej daňovej reformy – zaviesť vyššie dane z majetku

(hlavne nehnuteľností) a znížiť dane z príjmu a odvody. Z tejto zmeny nie sme v INESS vôbec nadšení. Máme na to niekoľko dôvodov.

Prvým dôvodom je technické prevedenie tejto dane. Dnes sa platí daň z nehnuteľností podľa metrov štvorcových a podľa sadzby stanovenej obcou. Nejedna kysucká vdova na dôchodku býva vo veľkom dvojgeneračnom dome. Výpočet podľa metrov štvorcových by ju zruinoval. To je jasné všetkým, preto sa majú nové dane rátať podľa takzvaných cenových máp. Teda podľa trhových cien z danej lokality. Cenová mapa sa ľahko vyrobí v Petržalke, kde sa ročne predávajú stovky takmer homogénnych bytov. Ale Slovensko je jedna z najmenej urbanizovaných krajín v Európe a mnoho obyvateľov býva roztrúsené po malých mestečkách a obciach, kde nie je realistické vytvoriť cenové mapy.

Vyššie dane z nehnuteľností ovplyvnia aj náš majetkový vzťah k nehnuteľnostiam. Daň z nehnuteľností sa stane akýmsi nájomným dosahujúcim aj cez 1 000 eur ročne. Bude to daň z bývania. Z už raz zdaneného príjmu si kúpite nehnuteľnosť, a za tú potom budete platiť rok čo rok daň opäť. Ak do nehnuteľnosti zainvestujete, budete platiť daň vyššiu. Padli návrhy zaviesť odloženú daň (aby nebankrotovali napríklad dôchodcovia, čo bývajú v zdedených bytoch v centre Bratislavy), daňová povinnosť tak bude spolu s nehnuteľnosťou putovať k dedičom či ku kupujúcim.

Najväčší je ale tretí dôvod. Skutočne máme veriť, že pri 6-miliardovom deficite príde na oplátku k zníženiu priamych daní? Že sa znížia sociálne odvody, keď už dnes je nutné dotovať

Sociálnu poisťovňu stovkami miliónov eur ročne? Že vláda utiahne svoj vlastný opasok, tá vláda, ktorá počas pandémie zvýšila 13. dôchodok, zaviedla tehotenské a špekuluje o autobusoch zadarmo? Nie, obávame sa, že masívne zvýšenie dane z bývania bude kompenzované len veľmi malému okruhu daňovníkov.

Vyššiu daň z bývania sme detailne rozobrali v našom [vlogu/podcaste](#) Na Vřšku.

blog SME, 18.2. 2021

Takto sa produktivita práce nezvyšuje, do psej matere

Róbert Chovanculiak

V dávnych časoch pred covidom sa na Slovensku intenzívne riešila téma prerozdelenia vytvorenej hodnoty ekonomikou, v skratke HDP. Niektorým ľuďom sa nepozdával podiel, ktorý ide na mzdy zamestnancov. A obviňovali z toho zamestnávateľov. Táto téma momentálne utíchla, ale mali by sme si ju aspoň na chvíľu pripomenúť. Dôvodom sú nové štatistiky.

Podľa Eurostatu na Slovensku vzrástol podiel miezd na HDP za 11 rokov o 21,2 percenta. Tieto dáta sú aktuálne len do roku 2019, ale nedávno zverejnený odhad ministerstva financií hovorí o tom, že aj minulý rok pokračovalo zvyšovanie podielu miezd na HDP o nejaké dve percentá.

Celkovo dosiahol slovenský podiel miezd na HDP v roku 2019 42,8 percenta. Na porovnanie, priemer EÚ bol v roku 2019 47,5 percenta. Slovensko sa tak priblížilo na dostrel priemerným úrovniam. To by malo byť pre niektorých ľudí veľkým dôvodom na oslavu. Pripomeňme si, že v roku 2008 sme začínali na úrovni 35,3 percenta.

Je však toto skutočne dôvod na radosť? Len z jedného pohľadu. Rast tohto podielu by nebol možný bez rastu miezd, slovenskí zamestnanci sa majú lepšie. Mnohí si v roku 2019 mohli dovoliť odísť za vyšším platom k inému zamestnávateľovi.

Z druhého pohľadu je situácia zložitejšia. Bohatstvo sa totiž netvorí lepším krájaním koláča, ale jeho rýchlejšim rastom.

Prerozdelenie je hra s nulovým súčtom, kde sa veľmi rýchlo dostanete na hranicu možností. Ak by sme sa dostali

na úroveň priemeru EÚ v podiele miezd na HDP, tak možno ešte zvýšime mzdy slovenským zamestnancom o pár desiatok eur. Ale stále budú o stovky eur za svojimi západnými kolegami.

Skutočným a dlhodobo udržateľným spôsobom ako zvyšovať mzdy a životnú úroveň je rast produktivity práce. Tá však poslednú dekádu rástla približne polovičným tempom oproti rastu miezd. To znamená, že môžeme očakávať, že v blízkej budúcnosti nebudú slovenskí zamestnanci dobiehať tých západných. Jednoducho nebude z čoho.

A ako na rast produktivity? To nie je žiadne tajomstvo. Kvalitné podnikateľské prostredie, spravodlivé a rýchle súdnictvo, jednoduché a predvídateľné zákony a tak ďalej. Okrem prostredia však potrebujete aj hýbateľov zmeny - dostatok podnikateľov s kapitálom ochotných investovať, inovovať a riskovať.

Hlavný problém Slovenska, ale aj celej EÚ je, že tu sa v oveľa väčšej miere hýbateľmi stávajú politici a úradníci. Tí investujú verejné peniaze, nenesú žiadne riziko a namiesto inovácií konzervujú súčasný stav. Takto sa produktivita práce nezvyšuje, do psej matere.

SME, 9.3. 2021

Dobrá, zlá a škaredá štátna pomoc v čase pandémie

Martin Vlachynský

Popri diskusii o počtoch nakazených a obsadených lôžkach beží paralelne ďalšia veľká pandemická diskusia - o pomoci podnikateľom.

Pomerne často nám pristanú v schránkach otázky novinárov na túto tému. Je aktuálna schéma dostatočná? Nemalo by podnikateľom ísť viac? Ktorým? A čo takáto alebo onaká schéma, nebola by lepšia? Naša odpoveď je väčšinou len košato rozpísané „nevieme“.

V ekonomike vznikli škody - reštaurácie a posilňovne sú zavreté, fabriky mali odstávky, tovar mešká na hraniciach. Tak ako po tsunami sa spadnutý dom len tak znova nepostaví, ani tieto škody, ktoré sa stali, sa už neodstanú. Otázka teda nezná, ako zabrániť ďalším ekonomickým škodám (tam je odpoveď jasná, pomôže len otvorenie ekonomík), ale či a ako náklady týchto škôd rozdeliť naprieč spoločnosťou.

Aký má byť ten kľúč? Sociálny, teda minimalizovať hlboký prepád bohatstva jednotlivcov, aby sa nám tu z desaťtisícov príslušníkov strednej triedy nestali behom pár mesiacov bezdomovci? Alebo budeme hľadať nejaký morálny kľúč „kto za to môže a kto nie“ a odškodňovať tých, ktorým škody spôsobili vládne opatrenia? Ak vám regulátor (v tomto prípade hygienik) zo dňa na deň povie, že máte zatvoriť svoj hotel a zmariť tak svoju investíciu, mal by vám dať odškodné? Ak áno, koľko? Alebo by mala byť odpoveď utilitaristická, teda pomôcť len tým, ktorí sú najživotoschopnejší a ostatných nechať padnúť, aby nám tu nevznikla armáda zombie firiem? Pomoc by sa dala napríklad naviazať na budúce výnosy (napr. formou úverov). Mali by sme istotu, že sa o pomoc neprihlásia firmy, ktoré aj tak zajtra zhasnú a zamknú. Alebo môžeme celú pandémiu vyhlásiť za „vis major“, zásah vyššej moci a povedať, že nikto nič nedostane. Ak majiteľ reštaurácie dva dni po otvorení upadne do kómy, tiež mu nikto škodu neuhradí...

Nech si vyberiete ktorýkoľvek kľúč, môžem vám vzápätí oponovať. Vybrali ste si sociálny kľúč? No dobre, ale my tu máme existujúci sociálny systém, prečo by mal vzniknúť paralelný systém pre podnikateľov. Vybrali ste si morálny kľúč? Tak prečo nejdeme odškodňovať všetky podnikateľské obete regulačných zásahov, ale len tých pandemických? Ak ste utilitarista, prečo vôbec chcete pomáhať, trh najlepšie rozhodne, kto je životoschopný. No a ak nechcete dať nikomu nič, nepopierate tým základné princípy ochrany vlastníckych práv?

V otázke pomoci, či odškodnenia nie je vôbec jasné, kto je dobrý, kto zlý a kto je ten škaredý. Preto v INESS voláme najmä po princípoch striedmosti, transparentnosti, dočasnosti a nízkej byrokracie v smerovaní spoločných peňazí. Vláda by si mala ujasniť, aký mix cieľov (sociálna ochrana, odškodnenie, silná ekonomika) chce svojimi opatreniami dosiahnuť a sledovať/vyhodnocovať na základe merateľných ukazovateľov, či sa jej to darí.

A samozrejme, robiť to najdôležitejšie – smerovať k otvoreniu ekonomiky. To, že vo februári 2021 sme tam, kde sme boli v marci 2020 je väčší problém, ako všetky tance okolo pomoci.

Denník E, 19.2. 2021

Ked' chýbajú ceny

Martin Vlachynský

Aby sa na náš stôl dostal chlieb, tričko, alebo napríklad najnovší mobilný telefón, musia sa skoordinať tisíce, niekedy až milióny ľudí. Výrobcovia banských vozíkov, ťažiar medi, šoféri kamiónov, dizajnéri elektronických obvodov, programátori eshopov, pumpári predávajúci benzín kuriérom vezúcim náš tovar.

V plánovanej ekonomike sa o koordináciu tejto pavučiny vzťahov snaží plánovač. Funguje to – ale len do istých rozmerov – napríklad v rámci fabriky. Pokusy o plánované riadenie celej ekonomiky spektakulárne zlyhali. Mnohí si to ešte živo pamätajú, mladším to ukazujú tragikomické filmy.

V trhovej ekonomike existuje miesto plánovačov systém semaforov a svetelných šípok. Tými sú trhové ceny. Každý podnikateľ a každý spotrebiteľ neustále kalkulujú výhodnosť svojho konania. Kúpiť? Predať? Investovať? Keď cena stúpa, láka dodatočné kapitálové zdroje ako psa klobása. Keď cena klesá, kapitál uteká ako deti zo školy. Nie každá individuálna kalkulácia vedie k želanému výsledku, ale keďže sme ľudia a nie opice, suma všetkých kalkulácií je kladná a mení sa na hospodársky rast.

Rastúce ceny nevyvolávajú len racionálnu odozvu (lákanie nového kapitálu, motivácia spotrebiteľov hľadať alternatívy), ale aj emócie. Obzvlášť ak sa jedná o „citlivý“ tovar ako sú potraviny, zdravotná starostlivosť či bývanie. Nanešťastie, politici radi na tieto emócie odpovedajú priamočiarymi opatreniami – reguláciou cien.

Stanovovanie maximálnych (alebo minimálnych, ako v prípade minimálnej mzdy) cien vo voličkoch vyvoláva dojem, že politik situáciu nejako „rieši“. Opak je ale pravdou. Regulácia cien nezvýši fyzickú dostupnosť statku, tú zvýši len jeho intenzívnejšia výroba či odklon časti spotrebiteľov. Naopak, regulácia cien vyvolá v pavučine ekonomických vzťahov sériu porúch. Napríklad môže spôsobiť to, že dopyt po drahom tovare stúpne a jeho ponuka klesne, miesto opaku.

Bohužiaľ, cenové regulácie sa prejavujú najviac vtedy, keď by ceny mali najviac pomáhať smerovať vzácne zdroje. Pandémia Covid-19 je plná príkladov. Uplynul už rok od jej vypuknutia, ale problémové oblasti (úzke hrdlá) ostali od marca 2020 prakticky nezmenené. Zdravotné sestry musia naháňať policajti s „povolávacími rozkazmi“, miesto toho, aby ich „naháňali“ mzdy zodpovedajúce spoločenskému dopytu. Podobne tak trasovacie kapacity. Testovacie miesta sú preplnené, pretože pri drvivej väčšine z nich nefungujú ceny. Nefungujú ani motivácie spotrebiteľov. Z terénu prichádzajú napríklad správy o využívaní sanitiek ako taxíkov. Sú zadarmo. Ceny mohli zohrať významnejšiu úlohu aj pri ovplyvňovaní správania obyvateľov. Už aj malá spoluúčasť pacienta na liečbe Covidu by mohla zásadne ovplyvniť našu ochotu vystavovať sa riziku nakazenia. Samostatnou kapitolou je vývoj, výroba a distribúcia regulovaných vakcín a liečiv, kde konečný spotrebiteľ (občan) vôbec nefiguruje ako zákazník.

Spomínate si na ceny respirátorov a iných ochranných pomôcok na jar 2020? Vystrelili vtedy do nebies. Viaceré vlády vtedy začali riešiť reguláciu ich cien a tokov naprieč hranicami. Našťastie, kým to stihli celé úplne pokaziť, trh na rast cien zareagoval a behom nasledujúcich pár mesiacov sa len v Číne zaregistrovalo niekoľko desiatok tisíc nových výrobcov ochranných pomôcok. Za tri mesiace ich dokázali vyrobiť toľko, koľko za celý predošlý rok.

Zázraky sa nedejú ani v ekonomike, no ceny sú príliš dobrý nástroj, aby sme ich v kritických situáciách pokazili.

Zisk manažment, 2/2021

Platíme za výsledok, nie náklady

Róbert Chovanculiak

Spoločnosť nerobí bohatou veľké nálezisko ropy, produkčná kapacita ocele, alebo počet vyrobených traktorov. Ale šikovní ľudia na správnom mieste, ich výborné zručnosti a schopnosť prispôbiť sa zmenám. Teda ľudský kapitál.

Otázkou za milión je, ako ho zvýšiť. V súčasnosti k tomuto cieľu pristupujeme cez formálne vzdelávanie, rôzne rekvalifikačné kurzy a celoživotné vzdelávanie financované cez eurofondy a činnosti úradov práce. Tieto postupy majú spoločné dve veci: spôsob financovania a výsledok.

Tieto činnosti sú financované z verejných zdrojov, ktoré tečú priamo poskytovateľom za ich služby. Školám tečú financie za počet študentov, ktoré sa tam nahlásia, rôznym kurzomza tvorbu a realizáciu programov a zamestnanci úradov za to, že každý deň chodia do roboty. Teda posielame peniaze na pokrytie nákladov a spoliehame sa, že „ono to nejak dopadne“.

Druhou vecou, ktorú majú spoločné tieto postupy, sú ich výsledky. Tie sú slabé. Ak niekto kritizuje výsledky stredných a vysokých škôl, tak to je nič oproti tomu, **čo sa deje na celoživotnom vzdelávaní a rekvalifikačných kurzoch. Tie sú často z veľkej časti len divadelným predstavením, kde sa jedni tvária, že učia a vzdelávajú, druhí sa tvária, že sa učia a vzdelávajú.** Ale na konci dňa to systém netrápi, lebo peniaze sa čerpajú, agentúry a sprostredkovatelia sú platení a ministerstvá vykazujú plnenie cieľov – objem minútých peňazí.

Riešením je prestať financovať náklady a prevádzku. Teda nespoliehať na vnútorné odhodlanie úradníkov, učiteľov a školiteľov. A začať financovať výstup a výsledky. Ak má byť výsledkom kvalitnejší ľudský kapitál, tak to z definície znamená ziskovú príležitosť. Niekomu zvýšite zručnosti, pomôžete mu nájsť prácu alebo sa adaptovať na zmeny. A toto zvýši jeho hodnotu na trhu práce.

Ak teda školy, rôzne kurzy, alebo úrady veria tomu, že zvyšujú ľudský kapitál svojich zákazníkov, alebo ho pomáhajú lepšie umiestniť na trhu práce, nemali by mať problém s tým, aby boli na základe toho odmeňovaní. Aspoň časť ich príjmu by mala byť vo forme podielu na mzde zamestnanca, ktorý im prejde rukami. To je filozofia financovania výsledkov a nie nákladov.

Výsledkom bude, že poskytovatelia služieb budú musieť ísť s kožou na trh. Budú existenčne závislí na tom, že presedené hodiny v školách, na kurzoch alebo na úradoch povedú k nejakému hmatateľnému výsledku. Vznikne spojitosť medzi osudom ich zákazníkov a ich vlastným osudom. Odrazu budú mať motiváciu nie len vyplniť tlačivá o počte študentov, odučených hodín, ale aj skutočne poskytnúť pridanú hodnotu. Inak neuvidia zaplatené účty.

Nejde o žiadne sci-fi. Na západe je to nový trend. Už existujú vysoké školy a odborné vzdelávanie, ktoré sú financované z podielu na budúcich mzdách ich absolventov. Volá sa to zmluva o zdieľanom príjme. To isté využívajú aj mnohé rekvalifikačné kurzy alebo pracovné agentúry, ktoré pomáhajú nájsť lepšiu prácu.

Otázkou nie je, či by také niečo mohlo fungovať, ale prečo to ešte na Slovensku nefunguje. Odpoveď nebude ani tak vo funkčnosti, ako skôr v tom, komu vyhovuje súčasný systém. A to sú tí, ktorí dostávajú zaplatené nie za výsledok, ale za schopnosť vygenerovať náklady.

HN, 17.2. 2021

Bola raz jedna miliarda

Martin Vlachynský

Vlády sa menia, zlé hospodárenie s verejnými financiami ostáva. Sú voliči hlúpi? Nedokážu vybrať tých správnych politikov? Nie. Ale vesmír verejných výdavkov je tak vzdialený a iný, že drvivá väčšina voličov nemá šancu nahliadnuť na jeho komplexnosť. Ich úplné naštudovanie a pochopenie by voličovi za jeho investovaný čas dalo jediné – hnev a nervy v kýbli.

Toto je príbeh bankového odvodu. Bol zavedený v roku 2012 pod zámenkou globálnej finančnej krízy, čo bola v tých časoch asi tak univerzálna výhovorka na všetko, ako je dnes pandémie. Jeho špecialitou nebola len sadzba (ktorá podľa bankovej asociácie bola najvyššia v Eurozóne) ale aj to, že bol uvalený na depozitá. Zdaňoval teda priamo vklady ľudí.

Aj kvôli legislatívnym prekážkam sa vtedajšia vláda neodvážila spraviť z tohto odvodu rovno príjem štátneho rozpočtu a okato ho prejesť. Peniaze sa zbierali do akéhosi rezolučného

fondy, ktorý mal slúžiť na záchranu bánk v kríze. Postupne tam takto natiekla asi miliarda eur. No, natiekla – ale len účtovne.

Tu sa dostávame do situácie, keď sa aj vzdelaný volič s prehľadom začne strácať. Vlády totiž miliardovú hotovosť od bánk postupne prejedli (napríklad sa použil aj na záchranu Váhostavu), ostal o nej len účtovný záznam. Ubudnutím aktív (hotovosti) sa zvýšil čistý dlh Slovenska. Ale ten sa pre potreby dlhovej brzdy zatiaľ nevyhodnocuje. Hrubý dlh nestúpol a to bolo pre politikov dôležité – mohli míňať a nespustiť pritom dlhovú brzdú.

Keď v roku 2019 prišiel návrh tento odvod zdvojnásobiť, banky sa už naštvávali a začali odvod riešiť s ústavným súdom. Diskriminačne zdať jeden sektor nie je úplne v poriadku ani podľa slovenských zákonov a neboli bez šance na úspech. Nová vláda preto v roku 2020 s nimi spravila dohodu. Bankový odvod zrušila. Banky sa akože za to zaviazali viac úverovať slovenské firmy (v skutočnosti sa musia riadiť pravidlami risk manažmentu a nemajú to veľmi ako ovplyvniť) a vláda peniaze akože previedla do Rozvojového fondu Slovenska, ktorý sa vzápätí stratil v prachu dejín, spolu s (ne)existujúcou miliardou.

Prečo vlastne tento už takmer zabudnutý príbeh vyťahujem? Verejná správa si vie k novým daniam vymyslieť množstvo pekných príbehov, prečo musia byť. Realita je však taká, že tie príjmy následne skončia v bezodnom kotle verejných financií. Najnovšie tu máme príbeh o potrebe „zmeny daňového mixu“. Ja sa obávam, že aj teraz je skutočný príbeh ten istý – viac príjmov pre štát.

HN, 22.3. 2021

Pôda ako nástroj politického boja

Monika Budzák

Pol'nohospodárstvo sa na Slovensku v posledných rokoch, žiaľ, preslávilo viacerými škandálmi. Titulky novín upozornili na boj o pôdu a podozrenia z masívnej korupcie v Pôdohospodárskej platobnej agentúre a v Slovenskom pozemkovom fonde.

Odhladiť od korupcie je pre začínajúcich farmárov stále ťažké dostať sa k pôde. Legislatívne sa to síce už zlepšilo, no technicky vládne stále chaos vo vlastníckych a užívateľských vzťahoch. Situácia ohľadne pôdy sa občas môže zdať zúfalá, no v niektorých častiach sveta to farmári majú ešte zložitejšie.

Susedov z Ukrajiny v posledných rokoch netrápila len vojna, ale aj škodlivé zákony. Keď mi pred tromi rokmi ukrajinská analytička vysvetľovala, že u nich nie je možné kúpiť a predáť poľnohospodársku pôdu, nerozumela som. Podobne ako v socialistickom Československu, prebehla aj tu kolektivizácia fariem. V roku 2001 sa štát rozhodol rozdeliť štátnu pôdu 7 miliónom obyvateľov ako kompenzáciu za odpracované roky. Malo to však háčik. Ukrajinská vláda stanovila na jeden rok dočasné moratórium na predaj pôdy, aby zabránila „zahraničným špekulantom“ skupovať ju.

Podľa hesla „nič nie je tak trvácne, ako dočasné vládne opatrenie“, je moratórium aj dvadsať rokov neskôr stále platné. Hoci sa ľudia stali vlastníckymi pôdy, nemohli s ňou voľne

nakladať. Legálne bolo možné pôdu len prenajať, nie predáť. Ako aj niektoré iné zákony, ktoré sú prijaté s dobrým úmyslom, spôsoboval aj tento mnohé nezamýšľané dôsledky. Seniori, ktorí sú na Ukrajine častokrát ohrození chudobou, tak síce vlastní pozemky, no nemajú prístup k financiám a niektorým ani vyšší vek neumožňuje pracovať na poliach.

Keďže až **45 % týchto vlastníkov** má nad 60 rokov, je to oprávnená námietka proti zákazu predaja. Ani iní vlastníci nemusia mať kapitál či know how na farmárčenie a radi by svoju pôdu predali. Výsledkom je, že mnohé polia ostali neobrobené alebo prenajaté za nízke ceny. Až úsilie neziskových organizácií a vlastníkov, ako je 80-ročný Viktor Tsytsyura, ktorí zákaz predaja pôdy dostali na Európsky súd pre ľudské práva, umožnili v roku 2020 zrušenie tohto nezmyselného obmedzenia. Zrušenie moratória však niektorým poslancom nebolo po vôli, keď v parlamente predložili vyše 4000 pozmeňovacích návrhov a naťahovali schvaľovací proces nového zákona.

Parlamentné obštrukcie nakoniec schválenie nezastavili, k júnu 2021 dôjde k definitívnemu zrušeniu zákazu predaja, hoci s obmedzeniami. Akýkoľvek kupca tak nebude môcť nadobudnúť viac ako 100 hektárov. Zámkou boli opäť zahraniční špekulanti a navýšenie výmery je podmienené súhlasom v celonárodnom referende. Už dnes pritom **prieskumy napovedajú**, že až 80 % Ukrajincov nesúhlasí s odpredajom pôdy zahraničným kupcom. Prečo potom zvolávať referendum a nenechať voľbu na samotných vlastníkov?

Aj na Slovensku máme skúsenosti s obmedzovaním predaja pôdy. V roku 2014 prešiel zákon, ktorý okrem iného vyžadoval, aby vlastníci mohli predáť pôdu zahraničným subjektom len v prípade, že vedú preukázať aspoň 10-ročné pôsobenie na Slovensku. Súčasťou bolo aj povinné zverejnenie ponuky na úradnej tabuli obce a iné obmedzenia predávajúcich aj kupujúcich. Pod rúškom ochrany pred zahraničnými špekulantmi tak došlo k obmedzeniu všetkých. Až po štyroch rokoch Ústavný súd kontroverzné ustanovenia zrušil.

Ani nová vláda si však úplne nedala pokoj s plánmi obmedziť vlastnícke práva k pôde. Koncom roka 2020 sa novela zákona o nadobúdaní vlastníctva k poľnohospodárskemu pozemku dostala do **pripomienkového konania**, vznesených bolo viac ako 100 pripomienok. Návrh počíta opäť so stanovením predkupných práv a ďalším obmedzovaním vlastníkov, ktorí nemôžu svoje pozemky predáť podľa vlastnej vôle. Práve rozhybanie trhu s pôdou je pritom dôležitým predpokladom toho, aby sa dostala k tým, ktorí ju vedú ekonomicky najlepšie zhodnotiť. Už aj bez zákonných obmedzení je to náročné, keďže potrebujete rokovať často s desiatkami vlastníkov. Predpoklad, že sa tu budú hrdnúť tisíce zahraničných investorov, nie je reálny.

Predaj navyše znamená súhlas oboch strán a hoci tu existoval zákon, ktorým sa štát snažil ochrániť pôdu, tak podozrenia z plytvania „národným bohatstvom“ **vyvoláva** skôr štátny pozemkový fond. Verme, že príp. zmena zákona nebude znamenať ďalší zdĺhavý boj o vlastnícke práva. Lebo hoci sa dívame na našich ukrajinských susedov z pozície bohatšej a vyspelejšej krajiny, nie sme od nich ďaleko geograficky a v niektorých otázkach ani politicky.

Agrobiznis, 4.3. 2021

Plánované zdravie

Martin Vlachynský

Nie som veľkým fanúšikom sociálneho štátu. Dôvodom nie sú primárne finančné náklady, ako si mnohí myslia. Kupujem si pocit bezpečia domovou či havarijnou poisťou, nemám problém si tento pocit kúpiť aj v iných oblastiach života. Dôvodom je to, že sociálny štát vytvára celé siete zle nastavených motivácií.

Napríklad tým, že ľudí presvedčí, že sa postará o ich budúcnosť. Vzdelanie, dôchodky či zamestnanie vychádzajú z individuálnych vlastností, potrieb a preferencií každého jednotlivca a pre centralizovanú byrokratickú moc je nemožné robiť rozhodnutia tak, aby „sadli“ na každého. Takýto plošný záväzok štátu však demotivuje jednotlivcov od vlastného úsilia v naplnení potrieb, alebo mu ho priam znemožňuje. Ak musíte posilať 25 % z odmeny za prácu do Sociálnej poisťovne, ostane vám menej na vlastné sporenie na dôchodok. Ak sa musíte nabíťovať štátne učebné osnovy, ostane vám menej priestoru na ďalšie individuálne vzdelávanie.

Na štátny dôchodok mladí ľudia prakticky neveria a triafať sa kritikou do neefektívneho štátneho vzdelávania je už móda. No v zdravotníctve je individuálna zodpovednosť ešte stále tabu. Môžeme začať, samozrejme, pandémiou ako príkladom. Jej (ne)dobrý priebeh sa štandardne pripisuje politikom. Pritom individuálnych nástrojov na prevenciu je v tomto prípade pomerne dosť a nie sú zložité, ani drahé. Netreba čakať na politikov.

No osobná zodpovednosť za zdravie bude mať rastúci význam aj po odoznení pandémie, či už to bude v lete, alebo o päť rokov. Budeme v priemere starší a preto o niečo chorľavejší. Liečebné postupy sa budú ďalej zlepšovať, no tie najlepšie budú vždy veľmi drahé. Na trh zároveň prichádza čoraz väčšie množstvo nástrojov pre laikov, ktoré môžu využiť na aktívny prístup k plánovaniu svojho zdravia. Od wearables (fitnáramkov, prsteňov) spojených s rôznymi aplikáciami, cez služby dátovej analýzy a profesionálneho globálneho medicínskeho poradenstva, užívateľsky prívetivé laboratórne služby, až po zdravotný turizmus a špecializované finančné nástroje na krytie budúcich zdravotných nákladov. Dnes bežné „strhnú mi zdravotné odvody, štát sa o všetko ďalšie postará“ bude pre budúceho pacienta znamenať čoraz horší štandard.

Tak, ako si dnes už väčšina mladých ľudí plánuje kariéru alebo hypotéku, ak bude chcieť nadštandard, bude si musieť

„plánovať“ aj zdravie. Sledovať svoj zdravotný stav od mladosti, konzultovať s odborníkmi (nielen zdravotníkymi, ale aj manažérskymi), odhadovať budúce riziká, snažiť sa im predísť, alebo ich oddialiť. A keď nakoniec predsa len prídu, mať pripravené rezervy. Dôležité však bude, či štát umožní vznik takéhoto prostredia, alebo bude naďalej zúroveň brániť svoj model drobiaceho sa masovo poskytovaného prídeltového zdravotníctva.

HN, 8.3. 2021

Učenie sa robením - dualisti prekvapili

Róbert Chovanculiak

Zdôrazňovať dôležitosť vzdelávania znamená vykopávať otvorené dvere. Všetci o tom vedia. Nie všetci však vedia oceniť, akú dôležitú súčasť vzdelania hrá praktické vzdelávanie. Učenie sa robením. Vzdelávanie v dnešnom školstve spravidla pozostáva z desiatok presedených hodín do týždňa, počas ktorých žiaci vstrebávajú teoretické vedomosti. Najsmutnejšie je, že toto platí aj pre veľkú časť stredného odborného školstva.

Pred piatimi rokmi však začala malá revolúcia. Stredoškólakom bolo umožnené sa zapísať na tzv. duálne vzdelávanie. To je vzdelávanie, kde žiaci značnú časť času trávajú v praxi u reálneho zamestnávateľa, namiesto sedenia v škole. Učia sa robením.

Donedávna sme mohli túto anomáliu v sedavom školstve ospevovať len v teoretickej rovine. Vďaka portálu uplatnenie.sk však už máme aj prvé dáta. Prví absolventi prešli bránami škôl a majú za sebou dva roky na trhu práce. A tak sa môžeme pozrieť, ako dopadli.

Jazykom školstva: na výbornú. Po absolvovaní strednej odbornej školy v roku 2018 skončilo 31 % absolventov bez práce. Pri dualistoch, to bolo približne 9 %. Zaujímavé je, že rozdiel medzi úspešnosťou pretrval aj dva roky po skončení školy. Miera nezamestnanosti klasických absolventov klesla na úroveň 7,9 %, ale u dualistov až na 1,3 %.

Dualistom sa nedarilo len v práci ale aj v pláci. Po dvoch rokoch na trhu práce zarábajú približne o 17 % viac, ako ich bývalí spolužiaci, ktorí ostali počas štúdia sedieť v laviciach. Rovnako dualisti aj častejšie pracujú v odbore a majú vyššiu mieru zamestnanosti.

Samozrejme je možné, že tento výsledný pozitívny efekt je do určitej miery ovplyvnený aj kvalitou samotných študentov. Teda, že do duálneho vzdelávania sa prihlásili trocha iní študenti, ako ostali v tradičnom vzdelávaní. Tento efekt bude hrať nejakú rolu, ale pravdepodobne len pomerne malú. Indície o tom podáva kontrola Štátnej školskej inšpekcie na školách, kde funguje duálne vzdelávanie. Inšpektori sa zúčastnili záverečných skúšok a porovnávali výsledky a výkony dualistov a klasických študentov. Ich záverom bolo, že neexistujú výrazne rozdiely v teoretických ani praktických vedomostiach. To naznačuje, že obe skupiny pozostávali plus mínus z podobných študentov.

Kde však inšpektori nevideli rozdiel, tam mali zamestnávateľa a trh práce opačný názor. A tento názor potvrdzujú aj mnohé zahraničné štúdie, ktoré odhaľujú pozitívny vplyv praktického vyučovania na následnú kariéru absolventov na trhu práce. Najlepšími štúdiami sú príklady Nemecka a Švajčiarska, kde veľká časť študentov praxuje u zamestnávateľov a majú minimálnu mieru nezamestnanosti mladých.

A čo náklady na duálne vzdelávanie? Prvé roky sa stredným školám krátil normatívny príspevok na žiaka na polovicu. Takže z tohto pohľadu verejné financie ešte šetrili. Ani podpora zamestnávateľov nevyžadovala dodatočný transfer zo štátneho rozpočtu, pretože tá bola financovaná vo forme zníženia daňového základu. K nákladom je ale potrebné pripočítať príspevok na zabezpečenie praktického vyučovania, ktorý je 300 až 1 000 eur na žiaka. Celý tento úspech duálneho vzdelávania na Slovensku má jeden háčik. V ročníku 2015/2016 sa doňho zapojilo 450 žiakov. Toto extrémne nízke číslo vzrástlo v posledných rokoch na spolu asi 8 000 žiakov. Ani to však nie je dôvod na oslavu. Na odborných školách študuje približne 140-tisíc žiakov. Na duáli je tak 6 %.

Čo s tým? Riešenie je tradičné. A to preto, lebo prekážky sú tradičné. Ako všetko vo verejnej správe aj duál vznikol obvešaný rozsiahlou byrokraciou a ťažkou reguláciou. To, samozrejme, odradilo mnohých aktérov. Napríklad na webstránke duálu je 26 dokumentov, ktorými sa musia prelúskat potenciálni zamestnávateľa. A tí, ktorí tak spravili, mali aj tak následne zviazané ruky. Napríklad je stanovené, že žiaci môžu tráviť len 40% času u zamestnávateľa a tento čas navyše musí podliehať štátnym osnovám, ktoré regulujú všetky možné aspekty vzdelávania. Len pre porovnanie, v Nemecku to je 80 % a v Anglicku dokonca 90 % času.

Tradičným riešením je teda byrokraciou osekať a minimalizovať všetky možné aj nemožné prekážky pre školy, žiakov aj zamestnávateľov. Aby sa mohli v maximálnej miere zapojiť do systému duálneho vzdelávania.

Denník N, 16.2. 2021

Akceptovanie bizarného

Martin Vlachynský

Človek je tvor pomerne tvárny. Možno aj tejto vlastnosti vďačí za to, že je dnes pánom tvorstva. Pomohlo to aj počas pandémie, keď sa rúško stalo bežnejšie ako ponožky a osobná zóna jedinca behom chvíle prerástla aj mongolský stepný štandard.

Nie vždy ale spätne testujeme, či takáto zmena niečo priniesla. Niekedy to potom znamená, že akceptujeme aj veci, ktoré by sme ešte pred nedávnym označili za úplne bizarné. A v pandemických opatreniach ich nájdeme pomerne dosť. Napríklad zákaz predaja niektorých produktov v supermarketoch.

Pred časom v našom meste horel panelák. Našťastie, škody na zdraví a životoch boli minimálne, no niekoľko bytov bolo vážne poškodených. Ich obyvatelia zrazu nemali oblečenie, periny, nábytok, potrebovali farby a štetce. Boli to pre nich životne nevyhnutné predmety, podobne ako potraviny. Ale úradník rozhodol inak.

Väčšine je asi jasné, že toto opatrenie vzniklo z populistických dôvodov, nie hygienických. Vláda potrebovala nejakú uchlácholiť malých špecializovaných obchodníkov. Použila tradičné slovenské „keď skapala koza mne, mala by aj susedovi.“ Zablokovanie predaja v supermarketoch malým obchodníkom nijako nepomôže a veľkým uškodí, tak ako uškodí aj spotrebiteľom, ktorí sa k tovaru nedostanú vtedy a za takých podmienok, ktoré maximalizujú ich úžitok. Výber naslepo z eshopu a čakanie na kuriéra nie je vždy možné, ani ideálne.

Nejdem sa tu radšej púšťať do témy samotného zavretia obchodov v stave, keď sa väčšina nákaz diala v domácnostiach a v práci (koľko prípadov nákazy bolo dotrasovaných do obchodov?) ani do témy tvrdohlavo udržiavaných (a dôchodcami ignorovaných) nákupných hodín pre dôchodcov, či do témy bulharskej konštanty metrov štvorcových na zákazníka (takže tí sa tlačia pred obchodom a nie v ňom).

To, že politik môže vymýšľať, zavádzať a udržiavať rôzne bizarné obmedzenia spôsobuje, že má následne menšiu motiváciu hľadať lepšie, alternatívne riešenia. Rok od vypuknutia nákazy sme v rovnakom móde, ako sme boli v marci 2020. Míňajú sa milióny na priebežné testovanie, ale negatívne testy nie sú následne skoro nijako prakticky využívané. Nie je žiadny plán, ako zhodnotiť skutočnosť, že sú medzi nami zaočkovaní či premorení občania. Žiadne efektívne procesy na vyhľadávanie lokálnych ohnísk, kontrola karantény nakazených či iné komplexnejšie nástroje. Len opakované mlátenie lockdownovým kladivom po čoraz krivšom klinci.

Najhoršie bude, ak si dnešní politici aj budúci zvyknú, že občania im bizarné opatrenia akceptujú. Potom ich začnú opakovať častejšie a aj pri menej významných príležitostiach, ako je globálna pandémia.

HN, 22.2. 2021

Komu pomôže potravinový semafor?

Monika Budzák

Mnohé štátne služby nemajú dobrú povest'. Snád' každý čitateľ si spomenie na niekoľko káuz poznačených neefektivitou či korupciou. Kým v súkromnom sektore rozhodne výsledok, vo verejnom to je väčšinou postup.

Kým náklady za neúspešný nápad nesie podnikateľ, vo verejnom sektore sa aj na zlé projekty skladajú všetci. O to viac by nás malo zaujímať, ktoré úlohy skutočne musí robiť štát, a ktoré len dobre znejú vo volebnom programe. Tieto otázky vyvoláva aj potravinový semafor, ktorý nedávno prešiel parlamentom.

Slovenské potravinárstvo nie je v európskom porovnaní rekordmanom. V priemere generuje relatívne nízku pridanú hodnotu na zamestnanca a revízia výdavkov Inštitútu pôdohospodárskej politiky upozornila ešte v roku 2016, že zhruba tretina podnikov je v strate. O jeho „nakopnutí“ sa teda hovorí dlhšie. Nápady z politickej kuchyne sa doposiaľ obmedzovali na dotácie, potravinové katalógy či povinné podiely slovenských výrobkov v letákoch. Všetko veľmi ľahko pochopiteľné zámery, no ťažko nedomyslené. Želané výsledky nepriniesli, skôr naopak – priniesli ďalšiu byrokráciu pre všetkých a výhody pre tých, ktorí v nej vedľa chodiť. Najnovšie sa hovorí o tom, že na Slovensku je dosť kvalitných potravín, no zákazníci ich nevedia celkom doceniť, a preto je potrebný vklad štátu, ktorý spotrebiteľovi povie, ktoré produkty si má kúpiť. Pomôcť by mal aj spomínaný potravinový semafor.

V skratke ide o vytvorenie registra potravín pod správou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ktorý by mal spotrebiteľovi napovedať, aké zloženie má daný výrobok. Neskôr by sa na základe týchto údajov mal vytvoriť spôsob označovania, ktorý bude pre spotrebiteľa zrozumiteľný.

O tomto nápade sa hovorilo už v septembri, v tom čase sa od návrhu upustilo, keďže vlastný systém označovania potravín chystá aj Európska únia. V januári prešiel parlamentom zjednodušený návrh, ktorý má napriek tomu niekoľko zádrhelov. Už v [doložke vplyvov](#) je napríklad uvedené, že vytvorenie registra potravín pod správou ministerstva nebude mať žiaden vplyv na rozpočet. Vytvorenie databázy a jej spravovanie nie sú zadarmo a hoci je register dobrovoľný, cena za jeho prevádzku nás musí zaujímať.

Hodnota pre spotrebiteľov?

Zdravé jedlo je stále viac v hľadáčku uvedomelých rodičov, športovcov či alergikov. Nevieme však povedať, koľko zákazníkov si skutočne pred nákupom vygoogli, či potrebná ryža, keksíky alebo olej sú v katalógu ministerstva označené ako zdravé. Kritériá známkov „kvalitná“ potravina síce ešte nie sú známe, no istý skepticizmus je už teraz na mieste. Celiatik, samozrejme, potrebuje vedieť, či výrobok obsahuje lepok, alergici si musia dať pozor na rôzne prísady ako orechy, mlieko či morské plody. To sa však už teraz dočítajú na obale. „Semaforové“ označovanie bude preto zložitejšia úloha. Zákazníci majú rôzny vek, pohlavie či zdravotné predispozície. Kým jedna má málo železa, ďalší ho má nadbytok, tretí trpí obezitou, štvrtý je cukrovkárom a piata vrcholová športovkyňa. Neexistuje teda jednoznačná „zelená“ ani pre bežného „nealergického“ spotrebiteľa. Nesprávne stravovacie návyky nevyrieši žiadny register, pomôcť môže osвета, finančná spoluúčasť a obozretný prístup pri vlastnom stravovaní.

Výhody pre podnikateľov?

Nový Potravinový semafor má priniesť výhody pre podnikateľov. Vďaka nemu si môžu potravinári dobrovoľne registrovať svoje výrobky a získajú tak ďalšiu možnosť propagácie. Otázka však znie, či si štát skutočne má na svoje plecia brať ďalšiu úlohu, keď potrebuje riešiť nízku produktivitu sektora a chaos v pozemkovom vlastníctve. V krízových časoch, kedy sa navyše diskutuje o nových cieľoch agropolitiky, je skôr žiadúce, aby sa ministerstvo snažilo optimalizovať svoje činnosti a nehrať sa na PR agentúru. Výrobcovia majú už dnes viacero možností, ako sa zviditeľniť a predáť spotrebiteľom informáciu, že výrobok spĺňa isté kvalitatívne predpoklady. Môžu požiadať o certifikáciu bioproduktov či značku kvality, ktorá má dokonca dva stupne.

Hodnota za katalóg

Pozornosť vyvoláva register v čase, kedy sa zistilo, že potravinový katalóg zavedený ešte predošlou vládou stál [viac ako 2,3 milióna eur](#) a fungoval zhruba rok. Katalóg mal rovnako za cieľ podporiť zdravú výživu a domácich výrobcov, ktorí mali dodávať potraviny napr. do škôl. Nakoniec sa vďaka katalógu zrealizovalo len 146 objednávok v hodnote do 37 000 eur. Za každých 63 eur, ktoré boli investované do katalógu, bolo vygenerované 1 euro tržieb. Mizerná hodnota za peniaze, ktoré už nikto nedostane späť. Hoci sa politici vymenili, ani prínos nového katalógu či registra nie je nijako vyčíslený.

Politické kompromisy sa občas rodia ťažko. Tak to bolo pravdepodobne aj pri návrhu potravinového semaforu.

z dielne strany Sme rodina. Keďže to bol jeden z kľúčových bodov programu tejto strany, chce si ho odškrtnúť z pomyslenej programovej tabule, podobne ako minulá vláda sociálne balíčky. V tomto prípade však **netlieskajú ani potravinári**, ktorí návrh označili za zbytočný a netlieskajú ani spotrebitelia, keďže nevedia, čo im to prinesie. Spokojní budú asi len autori zákona, ktorým sa opäť podarilo dodržať postup a bez ohľadu na výsledok splniť predpísanú úlohu.

.týždeň, 24.2. 2021

Novinári si môžu podať ruky s taxikármi

Róbert Chovanculiak

Noviny zažívajú najťažšiu dekádu vo svojej histórii. Výrazným spôsobom im poklesli tržby z inzercie a stratili kľúče od informačnej miešačky. Môže za to internet. Vďaka internetu si môžu zadávatelia reklám vybrať z viacerých možností, ktoré sú navyše často lacnejšie a cielenejšie ako tie novinové. A vďaka internetu sa môže z každého s prístupom na sociálnu sieť stať informačné médium.

Novinári nie sú jediní, komu sa takéto niečo stalo. Spomeňte si na taxikárov a ich protesty všade tam, kde prišiel Uber. Podobne aj hotelieri vo väčších mestách nemôžu zniesť turistov bývajúcich po domoch cez Airbnb a huckajú proti nim všetkých naokolo.

Odteraz si môžu novinári v Austrálii s oboma skupinami podať ruky. A to nielen čo sa týka osudu, ale aj zvolenej obrany. Spolu s politikmi prišli s návrhom zákona, podľa ktorého majú Facebook a Google začať platiť peniaze novinárom za to, že uverejnia odkazy na ich články.

Politici a vlastníci novinových médií vysvetľujú tento nápad snahou o spravodlivé platenie za obsah. Ten tvoria novinári, ale údajne na ňom zarábajú internetové giganty. Problém s týmito tvrdeniami je, že ich vyvracajú reálne kroky samotných novinárov. Tí majú možnosť odstrániť svoje odkazy z Google, ale nerobia tak, lebo si vážia pozornosť, ktorá im z vyhľadávачa plynie. A rovnako aj drvivá väčšina novín aktívne pridáva svoje odkazy na Facebook a zbiera na ňom lajky a zdieľania.

To znamená, že noviny aktívne a s radosťou prijímajú pozornosť a bezplatnú reklamu, ktorú im internetové

spoločnosti prinášajú. No a teraz k týmto bezplatným službám chcú pridať aj vynútenú platbu. To je ako keby začal predajca automobilov od reklamnej agentúry pýtať peniaze za to, že sú jeho autá na billboarde. Zákon je dokonca napísaný takým spôsobom, že Facebook by mal platiť za každý odkaz, ktorý sa na ňom objaví, nech ho už pridá hocikto. Dokonca aj samotné noviny. „Perpetuum mobile“ na peniaze.

Nalejme si s majiteľmi novinových médií čistého vína. Toto je obyčajný pokus využiť politiku na zdanenie svojho konkurenta a zadotovanie svojho prežitia. Vo svete technologických zmien nie je takáto stratégia žiadna novinka. Ale pre spoločnosť, ekonomiku a právny štát je vždy lepšie, keď sa tradiční poskytovatelia služieb prispôbia novým trendom, než keď proti nim bojujú bok po boku s politikmi. Zbytočne sa zamažú, rozšíria moc populistov a nakoniec im to aj tak v dlhodobom horizonte nepomôže. Nakoniec vždy vyhrajú tí, čo sa vedú najlepšie prispôbiť.

A dnes vidíme, že sa už mnoho novinárov prispôbilo. Aj na Slovensku máme úspešné pokusy o založenie novín a ich financovanie prostredníctvom predplatného. A momentálne začína byť tento model financovania populárny aj medzi blogermi a autormi newsletterov na platforme Substack. Kde sa už okrem iného presťahovalo aj množstvo úspešných novinárov.

iness.sk, 3.3. 2021

Interrupcie ako cvičná debata o nároku

Martin Vlachynský

Minister Krajčí má talent na vyvolanie kontroverzií. Niekedy mu v tom však pomáhajú aj médiá, keď takpovediac sadnú na lep svojich vlastných očakávaní. Konzervatívny kresťan mení niečo na interrupciách? To bude isto útok na reprodukčné práva žien!

Keď sa však na kauzu „interrupcie po 40-ke“ pozrieme z nadhľadu, zistíme, že v skutočnosti sa bavíme o niečom úplne inom – o formovaní nároku. Veľmi dobre to v nedávnom rozhovore **popísal trenčiansky primár Kaščák**. Hradenie umelého prerušenia tehotenstva z verejných zdrojov prišlo o jednu indikáciu (vek nad 40 rokov) z mnohých.

Indikáciu, ktorá je podľa medicínskych odborníkov prežitkom. Prečo zase vytahovať túto tému? Z jedného zásadného dôvodu – treba si túto diskusiu natréňovať.

Už 15 rokov je jednou z veľkých tém slovenskej zdravotnej politiky téma nároku. Presnejšie: zadefinovanie toho, kedy a za akých podmienok má poistenec právo na ktoré úkony a služby hrazené z verejného zdravotného poistenia. Pokiaľ nemáte zadefinovaný produkt, zlyháva celý trh. Rozutekávajú sa vám financie, ťažko sa kontroluje dostupnosť (keď vlastne neviete dostupnosť „čoho“), nie je šanca rozvíjať trh s pripoistením či rôznymi finančnými produktmi na zaistenie budúcich zdravotných potrieb. Pri zmienke nároku na každej odbornej konferencii účastníci súhlasne kývajú hlavami ako na hip hopovom koncerte. A viac nič – nárok si žije skryto ako snežný muž.

A práve nedávna téma nepreplácania interrupcií po 40-ke je dobrým príkladom toho, prečo to ide tak ťažko. Debata by mala byť o tom, či vek nad 40 je skutočne takou vážnou indikáciou, že zákrok treba preplatiť (pripomínam, že zdravé ženy pod 40 si tých 200-300 eur musia zaplatiť, bez ohľadu na to, ako chudobné sú a z akého prostredia pochádzajú) a či tu je priestor na osobnú zodpovednosť jednotlivca (v prostredí široko dostupnej lacnej antikoncepcie). Miesto toho sa gro diskusie sústredilo na osobu ministra.

Otázky môže vyvolávať spôsob, akým sa mala legislatívna zmena udiat (vyhláškou) a jeho transparentnosť. Opäť sa však na to musíme pozrieť širšou optikou budovania definície nároku. Je realistické očakávať, že cez parlament pôjde každá jedna indikácia spadajúca do, alebo mimo nárok? Je takmer isté, že takým tempom by sa nikdy nič nepohlo.

Ale zase aby to tu celé nevyznelo ako chvála ministra. Problematiku nároku však treba pohnúť poriadne, jednou veľkou reformou, nie odrobinkami tu a tam. Lebo potom to ozaj môže vyvolať silný dojem, že o nárok tu išlo iba náhodou a v skutočnosti za celou zmenou boli ideologické preferencie ministra...

SME, 25.2. 2021

Najvyšší súd rozhodol, že vodiči Uberu sú jeho zamestnanci. A otvoril tak Pandorinu skrinku

Róbert Chovanculiak

Najvyšší súd vo Veľkej Británii rozhodol, že vodiči Uberu sú jeho zamestnanci. To znamená, že budú nútení si nakúpiť drahé výdobytky štátneho blahobytu. V momente, keď vodič naštartuje auto a zapne aplikáciu, bude okrem benzínu platiť aj za materské dávky, nemocenské „poistenie“ alebo platenú dovolenku. A samozrejme sa naňho bude vzťahovať od prvej minúty minimálna mzda – bez ohľadu na to, koho a kam odvezie a aký je dopyt na platforme.

Tento nápad robiť z pracovníkov na platformách regulárnych zamestnancov však sa nešíri len vo Veľkej Británii.

V Kalifornii nedávno prebehlo referendum, kde ľudia hlasovali proti takýmto nápadom politikov a odborárov. A mlyny sa začali točiť aj v Európskej komisii, ktorá spustila konzultácie na túto tému.

V čom je problém? Z ekonomickej debaty sa robí právna. Súd, úradníci a politici po celom svete testujú, či charakter práce vodičov na platformách zapadá do kazajky závislej práce. Skúmajú či vodiči môžu ovplyvňovať cenu, pravidla služby, hodnotenie cez hviezdičky alebo spôsob komunikácie cez appku. Toto všetko samozrejme nemôžu a manažuje to vedúci trhoviska s prepravou menom Uber. Dokazuje to však, že Uber je v skutočnosti zamestnávateľ? No asi tak, ako množstvo koní pod kapotou dokazuje, že automobil potrebuje veterinára.

To, že sa veci podobajú, neznamená, že majú rovnaké príčiny a môžeme ich rovnako regulovať. Uber umožňuje hodnotenia hviezdičkami a stanovuje ceny, aby uľahčil spoluprácu medzi vodičmi a ich zákazníkmi. Slovanami ekonómov, aby znížil transakčné náklady. Existovali platformy, ktoré toto nerobili a zanikli. Paradoxne zamestnanecký pomer existuje kvôli vysokým transakčným nákladom. Pre zamestnávateľov by bolo príliš nákladné a rizikové sa každé ráno spoliehať, že nakúpi 8 hodín služieb skladníka alebo sekretárky na miestnom trhu práce.

Ale toto je presne situácia, v ktorej sú platformy zdieľanej ekonomiky. Oni nemajú ľudí, ktorí prídu každé ráno na ôsmu do práce. Majú len trhovisko, kde rôznym ľuďom umožnia každé ráno si za určitých pravidiel otvoriť stánok. No a títo ľudia, čo sa tak rozhodnú, berú na seba mnohé rizika a robia rôzne biznisové rozhodnutia. Napríklad na akom aute, ako často, v ktorých hodinách a oblastiach budú jazdiť. Toto je flexibilita, kvôli ktorej mnoho ľudí uteká pred zamestnaním a hľadajú si prácu na platformách.

Odvrátenou stránkou tejto flexibility je väčšie riziko. Keď sa im pokazí auto alebo ochorejú, nemôžu voziť zákazníkov a zarábať. Tieto riziká sú kompenzované relatívne vyššími zárobkami a nižšími zdravotnými a sociálnymi odvodmi. Je správne robiť takýto obchod a vymeniť istoty za flexibilitu? To je každého osobná vec. Koľko ľudí, toľko chutí.

Samozrejme, všetci by sme chceli žiť vo svete, kde máme maximálne istoty a absolútnu flexibilitu. Ale také niečo je možné len vo fantasy svete. Náš reálny svet je svet obmedzených zdrojov a ťažkých rozhodnutí. O tom ako sa pohybovať v tomto svete a robiť najlepšie rozhodnutia je

ekonómia. A tá odporúča: dajte ľuďom na výber a nech sa rozhodnú. Toto je niečo, čo sa nedá rozhodnúť právnou analýzou sudcov, politikov a úradníkov. A tým sa dostávame na úvodné odporúčanie: nerobme z ekonomickej debaty právu.

.týždeň, 8.3.2021

Obed zadarmo

Martin Vlachynský

Reštaurácie, krčmy, či malé obchody s rozličným tovarom nemajú punc ťahúňov ekonomiky ako automobilky alebo oceliarne. Sú však akousi spoločenskou maltou našich miest a obcí. Poznávajú sa v nich predavači so zákazníkmi, aj zákazníci navzájom. Vidieť zrušenú dlhoročnú reštauráciu alebo piváreň je ako vidieť spílený oblúbený strom na námestí.

Bolo ich zavretých veľa a bude ešte viac. Nemalo sa týmto podnikateľom pomôcť viac? Ktorým? A čo takáto alebo onaká schéma, nebola by lepšia? V ekonomike škody už vznikli. Nezjedené obedy a nevypité piva sa nevrátia. Ako náklady týchto škôd rozdeliť naprieč spoločnosťou – mali by ich plne znášať podnikatelia, alebo by sa mali rozdeliť aj na tých, ktorí pokračujú z (ne)pohodlia svojich homeofficov?

To nie je otázka na ekonómov, ale na nás všetkých. Pretože aj tu platí, že obed zadarmo neexistuje. Pomoc gastro prevádzkam bude musieť plynúť z daní ostatných. Ako ekonóm len poviem, že oveľa radšej uvidím odškodnenie podnikateľov zasiahnutých vládnymi opatreniami tu a teraz, než nákladné trvalé schémy budúcej „pomoci“, ako je toľko ospevovaný kurzarbeit či zavádzanie nových sociálnych dávok.

Je však už čas začať sa baviť o skutočnej pomoci – otváraní. To je jediným „obedom zadarmo“ v tejto situácii. Do dnešného dňa bolo covidom oficiálne nakazených 650 000 ľudí, z ktorých väčšina má dnes prítomné protilátky. Ďalšie státisíce majú protilátky po nezistenej infekcii. 200 000 ľudí má dve dávky vakcíny, v najbližších dvoch mesiacoch ich pribudnú ďalšie státisíce. Napriek tomu ani náznak zo strany vlády, že sa nejakým spôsobom pripravujú na otváranie ekonomiky aspoň pre túto časť obyvateľov. Výhrady voči diskriminácii sú z kategórie „keď mne koza zdochla, musí všetkým!“

Katastrofálne spustenie vakcinácie by malo byť dostatočnou výstrahou, že akúkoľvek informačnú infraštruktúru treba

budovať v predstihu a otestovať ju. Najviac sa obávam toho, že vláda bude čakať až po oficiálne dosiahnutie kolektívnej imunity. To bude trvať ešte mnoho mesiacov (snáď nie rokov), počas ktorých príde k totálnemu koncu veľkej časti drobných služieb a masakru celej generácie drobných živnostníkov.

týždeň, 13.3.2021

Parita kúpnej sily nemá analytickú silu

Róbert Chovanculiak

Spolu s ďalšími analytikmi, odborníkmi a inštitúciami vrátane tých verejných, ako [IFP](#), [NBS](#) či [SBA](#), dlhodobo tvrdím, že na Slovensku sme to so zvyšovaním minimálnej mzdy prehnali. Za posledných sedem rokov rástla minimálna mzda dvakrát rýchlejšie ako priemerná mzda a skoro štyrikrát rýchlejšie ako produktivita práce. Výsledkom tohto rastu je, že Slovensko sa dostalo medzi krajiny s najvyššou minimálnou mzdou vzhľadom na mzdovú úroveň v Európskej únii.

Volkswagen Slovakia

od **1 050 €** v hrubom*

nástupný bonus **500 €**

13. a 14. plat

zmluvná doprava

*Mesačná mzda obsahuje základnú sľúbenú mzdu 873 €, príplatok za zmenovosť, osobné a skupinové hodnotenie.

www.praca-vw.sk

Volkswagen Slovakia

Nedávno sa však objavili [porovnaní](#), ktoré majú ukazovať, že v skutočnosti je to všetko naopak. Že u nás máme stále relatívne nízku minimálnu mzdu, a to aj keď sa porovnáme s krajinami V4 alebo s krajinami ako Rumunsko, či na druhej strane Nemecko. Čo sa skrýva za týmto prekvapivým porovnaním?

Parita kúpnej sily. To je štatistický konštrukt, cez ktorý sa štatistici snažia porovnať údaje napríklad o mzdách naprieč krajinami. V každej krajine sú iné cenovky na tovaroch a službách, ktoré si zamestnanci kupujú. Porovnanie miezd v parite kúpnej sily vám teoreticky umožňuje porovnávať, čo si zamestnanci za svoje mzdy dokážu kúpiť v jednotlivých krajinách.

Toto porovnanie má však tri problémy pri diskusii o minimálnej mзде: je irelevantné, je skresľujúce a je triviálne.

Prečo je irelevantné? Lebo mzda je cena. A cena sa neodvíja (len) od nákladov (na život), ale aj od ponuky a dopytu na trhu (práce). Snažiť sa nastaviť minimálnu mzdu podľa životných nákladov je rovnako naivné ako snažiť sa predat koláč podľa toho, koľko hodín ste na ňom odrobili. To pri cenovke na koláči nikoho nezaujíma. Mohli ste jeho výrobou stráviť aj tri dni, ale nikdy ho nepredáte za trojnásobok ceny na trhu. Môžete skúsiť prikázať vysokú cenu zákonom. Ale výsledkom budú len nepredané koláče, respektíve v našom prípade nezamestnanosť.

To je aj, mimochodom, dôvod, prečo medzinárodné organizácie v štúdiách rámujú svoje odporúčania k výške minimálnej mzdy ako určité percento z priemernej alebo mediánovej mzdy. A nie ako pevnú sumu prepočítanú cez rôznu cenu nákupných košíkov naprieč krajinami.

Porovnanie minimálnych miezd cez paritu kúpnej sily je aj skresľujúce. Cenové úrovne sa medzi krajinami neporovnávajú pravítkami. Nie je to exaktné meranie, robí sa to prieskumami. A konkrétne pri parite kúpnej sily sa zisťujú ceny len v hlavných mestách. Asi nemusím zdôrazňovať, že na Slovensku máme extrémne regionálne rozdiely a Bratislava je svet sám osebe. [IFP dokonca označil](#) tento nedostatok v meraní parity kúpnej sily za „hlavný dôvod spomalenia konvergenie Slovenska“.

Podľa parity kúpnej sily rástla cenová úroveň na Slovensku rovnako ako v eurozóne. Pričom využitím klasickej metódy merania vývoja cien cez spotrebiteľský kôš (CPI) vieme, že na Slovensku v porovnaní s eurozónou klesli ceny za tri roky o štyri percentá.

Analytikom sa človek nestane tým, že zverejní graf o parite kúpnej sily. Musí aj vedieť, aké sú úskalía tohto konceptu. Mohol by sa zamyslieť aj nad tým, prečo chodia Rumuni za nízke platy pracovať na Slovensko, hoci majú „štatisticky“ (podľa parity) vyššie mzdy, nie naopak. Podľa parity kúpnej sily si človek s priemernou mzdou v Česku môže dovoliť rovnaký štandard ako človek s priemernou mzdou v Rumunsku. A priemerný Slovák je na tom o 25 percent horšie ako Rumun. Zdá sa vám tento spôsob porovnávania platov zmysluplný?

No a na záver, toto porovnanie je triviálne. Lebo v zásade hovorí o tom, že ľudia v rôznych krajinách sú rôzne bohatí. To všetci vieme. Áno, Nemec si môže za svoju mzdu kúpiť viac ako Slovák. Avšak preklopiť toto tvrdenie do obhajoby zvyšovania hranice, pod ktorú je zakázané pracovať, považujem za naivné. Kiežby svet fungoval tak jednoducho, že stačí niečo napísať na papier, dať na to pečiatku vlády a všetci si budeme môcť dopriať to čo ľudia v Nemecku. To by sme potom asi aj Nemcom mohli poradiť, nech si taký papier a pečiatku zadovážia tiež a zdvojnásobia si mzdy podľa vzoru Lichtenštajnska.

Denník E, 19.3. 2021

2 % pre INESS

Rok 2020 nebol ľahkým pre nikoho z nás. No aj my v INESS veríme, že každá kríza môže byť aj príležitosťou pre mnoho pozitívnych zmien, a preto sme sa snažili o to intenzívnejšie pokračovať v našej práci aj počas uplynulého roka. Podarilo sa nám vydať **desiatky nových publikácií, blogov, vlogov**, zapojili sme rekordných **8 500 študentov** do [Ekonomickej olympiády](#), spolupracovali sme **so stovkami učiteľov**, ktorí využívajú naše učebné pomôcky [Cena štátu](#) a rovnako sa tešíme dosiaľ najvyššiemu počtu mediálnych výstupov (1 556). Obľúbený vlog [Na Vršku](#) sme doplnili aj o podcast [INESS na DNES](#) a od konca roka pre Vás pripravujeme aj pravidelný týždenný newsfilter [Týždeň s INESS](#). Aj napriek pandémie sa nám podarilo zorganizovať **19 podujatí**, zverejnili sme aktualizovaný portál [Cena zamestnanca](#) a podarilo sa nám prispieť k dôležitým zmenám zákonov ako zrušenie povinných gastrolístkov či zjednodušenie systému tabuliek s evidenčným číslom vozidla. To je, samozrejme, len špička ľadovca našich advokačných aktivít.

Všetko toto by sme však nemohli realizovať bez Vašej podpory.

Aj Vaše 2 % nám pomôžu pokračovať v našej činnosti.

Ďakujeme!

2% pre INESS

INESS publikácie

Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandemiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

Štátne podniky často narušajú konkurenciu a ich prítomnosť znižuje výkonnosť celého odvetvia. Napriek tomu sú u verejnosti populárne. Problematiku výkonnosti štátnych podnikov, dopad historickej privatizácie ako aj návrh na novú vlnu privatizácie detailne rozoberáme v novej publikácii **Privatizácia 3.0**.

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať obrovské problémy. V novej publikácii **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať** preto navrhujeme niekoľko opatrení na zlepšenie tohto stavu.

ZÁZRAČNÉ LIEKY AKO ICH ZAPLATIŤ A NESKRACHOVAŤ

Sebestačnosť ako úprimný cieľ podporiť slovenskú produkciu už v minulosti priniesol veľa negatívnych dôsledkov, no žiadne zázračné výsledky. Namiesto sebestačnosti by sme sa mali sústrediť na konkrétne reformy, ktoré pomôžu sektoru prosperovať. O tom je publikácia **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“**.

Dnešná takzvaná hrubá mzda je v skutočnosti len „polohrubá“. Chýbajú v nej totiž odvody platené zamestnávateľom, čo vytvára skryté odvodové bremeno. Prečo je to tak a čo s tým sa dočítate v publikácii **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

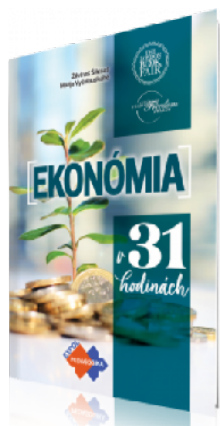

V publikácii **Slovenské školstvo vyhralo jackpot** ukazujeme, že problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný a že platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ. Zamerať by sme sa mali na odmeňovanie šikovných a kvalitných učiteľov a učiteľov z drahých regiónov.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnáť. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVCANČULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.